

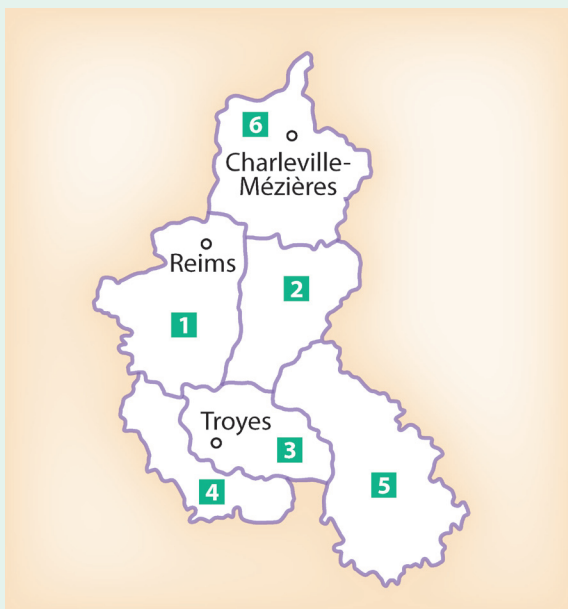
Champagne-Ardenne

De regio's in deze gids:

(zie de kaart in de binnenflap)

1	De Marnestreek in de Champagne	blz. 86
2	De historische Marnestreek	blz. 162
3	Het hart van de Aube	blz. 186
4	Naar het zuiden van de Aube	blz. 238
5	De Haute-Marne	blz. 266
6	De Franse Ardennen	blz. 328

Champagne- Ardenne

Vertaling	Rob de Ridder
Eindredactie	Karina van Santen
Opmaak	Jan Bos, Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Hémis.fr
Oorspronkelijke titel	Champagne - Ardenne
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Anne Teffo (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt) Florence Dyan
Eindredactie	Pierre Chavot, Séverine Cachat, Grace Coston, Sonia Lambert, Emmanuelle Souty
Redactie	Christelle Le Déan
Grafisch ontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Omslagontwerp	Stéphane Anton, Michèle Cana
Cartografie	Didier Broussard, Maria Gaspar, CDT des Ardennes (Jörg Hartwig), Aube en Champagne Tourisme, la Maison départementale du Tourisme de la Haute-Marne, CDT de la Marne

© Michelin, Nederlandse tekst Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2013

© Cartografie: Michelin

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids	De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo	Uitgeverij Terra Lannoo bv
Kasteelstraat 97	Papiermolen 14-24
B-8700 Tielt	3994 DK Houten
degroenereisgids@lannoo.be	degroenereisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2013/45/355 - NUR 512

ISBN 978 94 014 0589 8

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1/ DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR DE CHAMPAGNE-ARDENNE

Met de auto	10
Met de trein	11

VOOR HET VERTREK

Klimaat	12
Nuttige adressen	13
Overnachten	14
Uit eten	16

WAT IS ER TE DOEN?

Rubrieken in alfabetische volgorde	17
---	----

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden en activiteiten	27
--	----

MEMO

Evenementen	29
Leestips	32

2/ DE CHAMPAGNE- ARDENNE ONDER DE LOEP

DE CHAMPAGNE-ARDENNE VANDAAG

Regionale activiteiten	36
Toerisme	40
Gastronomie	40
De geschiedenis van de champagne	45

NATUUR

De Champagne	52
Meren, plassen en rivieren	54
De Ardennen	55
Milieubewustzijn	56

GESCHIEDENIS

Chronologie	59
Monniken in de Champagne	65
Beroemdheden uit de regio	67

KUNST EN ARCHITECTUUR

Kunst	69
Traditionele huizen op het platteland	72
ABC van de architectuur	74

LITERATUUR

De baanbrekers	80
De doorzetters	80
De 'landschapschilders'	80

3/ STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 DE MARNESTREEK IN DE CHAMPAGNE

Reims	88
Fismes.....	114
Parc naturel régional de la Montagne de Reims	118
Épernay.....	130
Château-Thierry.....	147
Sézanne en het Forêt de la Traconne.....	155

2 DE HISTORISCHE MARNESTREEK

Châlons-en-Champagne	164
Vitry-le-François.....	175
Sainte-Menehould.....	178
De Argonne.....	182

3 HET HART VAN DE AUBE

Troyes.....	188
Parc naturel régional de la Forêt d'Orient.....	208
Bar-sur-Aube.....	219
Voormalige abdij van Clairvaux.....	227
Arcis-sur-Aube.....	233

4 NAAR HET ZUIDEN VAN DE AUBE

Het Pays d'Othe	240
Ervy-le-Châtel	244
Nogent-sur-Seine.....	247
Chaource	253
Bar-sur-Seine.....	257

5 DE HAUTE-MARNE

Chaumont.....	268
Colombey- les-Deux-Églises.....	277
Langres	280
Auberive en de abdij.....	298
Vignory	301
Joinville.....	304
Saint-Dizier	309
Het Lac du Der.....	316
Montier-en-Der.....	322

6 DE FRANSE ARDENNEN

Charleville-Mézières	330
Sedan.....	344
De Thiérache ardennaise	363
Rethel	371
Revin	379
Monthermé	386
Givet.....	390

Register	396
Kaarten en plattegronden	405

Voor het vertrek

Het weer

Toegegeven, in de Champagne-Ardenne heerst geen Middellandse Zeeklimaat. Het weer is er zo'n beetje vergelijkbaar met de rest van de noordelijke helft van Frankrijk, aldus de bewoners, die de verhalen dat het er altijd koud en grijs is, goed beu zijn. De eigenheid van de streek uit zich in het afwisselende reliëf en de afwisselende seizoenen, waardoor het gebied telkens een andere uitstraling heeft.

IN DE CHAMPAGNE

In deze streek heerst een overgangsklimaat: hoe oostelijker men komt, hoe minder invloed van zee en hoe meer invloed van het Europese landklimaat. Het klimaat wordt dan ook gekenmerkt door vrij warme zomers en tamelijk grote verschillen tussen de hoogste en de laagste temperatuur, wat vooral opvalt in de Haute-Marne, waar de winters lang en koud zijn en waar het in de zomer vaak onweert. Maar bij mooi weer is het volop genieten van de vele meren en plassen in de streek. De uitgestrekte bossen bieden dan voldoende verkoeling. Bovendien zijn veel bezienswaardigheden alleen in het hoogseizoen geopend – de rest van het jaar is het vaak wel mogelijk om direct met de eigenaar af te spreken.

De relatief zachte herfst is het juiste moment voor een bezoek aan dit wijngebied: het landschap en de dorpen komen tijdens de oogst in september en oktober tot leven en de bossen krijgen prachtige kleuren. Ook de appelpluk, met name in de Aube, zorgt voor feestelijkheden (persen van cider, proeverijen enz.) De herfst is verder ideaal om de

specifieke vogelfauna rond de meren te observeren, waar trekvogels een tussenstop maken. Dat kan ook in het voorjaar.

 Zie de kalender van de vogeltrek onder Lac du Der, blz. 318.

IN DE ARDENNEN

Hier heerst een koel, door de hoogte beïnvloed semilandklimaat, maar de invloed van de zee is ook nog in talloze nuances merkbaar, zowel in het landschap als in de seizoenen. Door de overvloedige regenval vormen de Ardennen een echt waterreservoir. De zomer is zonder meer het geschiktste seizoen om de streek te leren kennen en te genieten van de vele buitenactiviteiten, zoals wandel- of fietstochten maken, varen op de Maas en de Semoy enz. en van de wat strenge schoonheid van de diepe valleien. Buiten de naaldboombossen leveren de bladeren in de herfst een schitterende kleurenpracht; in november wordt het jachtseizoen geopend. In de winter sneeuwt het hier vaak en als het maar koud genoeg is, kan het landschap gehuld zijn in een laagje rijp. Maar als het wat zachter is, zijn er prachtig rode zonsondergangen te zien. Het is in de streek bijzonder gezellig tijdens de eindejaarsfeesten, een periode waarin oude tradities levend worden gehouden (*zie blz. 19*).

TELEFONISCHE INFORMATIE

Météo France – ☎ 32 50
(€ 1,35/gesprek + € 0,34/min.) -
www.meteo.fr

Voorspelling per departement –
☎ 08 99 71 02 gevolgd door het
nummer van het departement
(€ 1,35/gesprek + € 0,34/min.)

Nuttige adressen

TOERISTISCHE DIENSTEN

Comité régional de tourisme Champagne-Ardenne – 50 av. du Général-Patton - 51013 Châlons-en-Champagne Cedex - ☎ 03 26 21 85 80 - www.tourisme-champagne-ardenne.com. Hier kunt u brochures aanvragen of via de site downloaden.

Comités départementaux de tourisme

Ardennes – 24 pl. Ducale - BP 419 - 08107 Charleville-Mézières Cedex - ☎ 03 24 56 06 08 - www.ardennes.com

Aube en Champagne Tourisme – 34 quai Dampierre - 10000 Troyes - ☎ 03 25 42 50 00 - www.aube-champagne.com

Haute-Marne – Cours Marcel-Baron - BP 2048 - 52902 Chaumont Cedex 9 - ☎ 03 25 30 39 00 - www.tourisme-hautemarne.com

Marne – 13 bis r. Carnot - BP 74 - 51006 Châlons-en-Champagne Cedex - ☎ 03 26 68 37 52 - www.tourisme-en-champagne.com en www.marnotherapie.fr

TOERISTENBUREAUS

🗺 De adressen van de toeristenbureaus zijn te vinden onder 'Inlichtingen' bij de steden en plaatsen in het deel 'Steden en bezienswaardigheden'.

Op internet: www.tourisme.fr en www.franceguide.com

TOERISME VOOR MENSEN MET EEN HANDICAP

Het symbool ♿ duidt aan dat de plaats toegankelijk is voor mensen met een handicap.

Toegankelijkheid van toeristische voorzieningen

Raadpleeg de Nederlandstalige website www.toegankelijkreizen.nl.

Reiswijzer voor gehandicapten – Deze brochure is verkrijgbaar bij de ANWB-kantoren en staat vol interessante informatie.

Nog enkele Nederlandstalige websites met nuttige informatie: www.leefwijzer.nl, www.gehandicapten.nl, www.reiswijs.nl/reistips/mindervaliden/mindervaliden.html

Voor meer details kunt u ook op de Franstalige site www.franceguide.com kijken onder 'Voyageurs' en dan 'Tourisme et Handicap'.

Association Tourisme et Handicaps – 43 r. Marx-Dormoy - 75018 Parijs - ☎ 01 44 11 10 41 - www.tourisme-handicaps.org

Association des Paralysés de France – Direction de la Communication - 17 bd Auguste-Blanqui - 75013 Parijs - www.apf.asso.fr. Het tijdschrift *Faire face* publiceert eenmaal per jaar speciaal voor mensen met een lichamelijke beperking het blad *Guide vacances*, dat bij deze organisatie verkrijgbaar is.

Voor inlichtingen over de toegankelijkheid van musea voor mensen met een lichamelijke beperking of gehoorproblemen kunt u de site www.culture.gouv.fr/documentation/museo raadplegen.

Toegankelijkheid vervoer

Trein – De gids *Mobilité réduite* is gratis verkrijgbaar in de stations en kiosken van de SNCF en via de website www.voyages-sncf.com. Hierin vindt u informatie over hulp bij het in- en uitstappen, het reserveren van speciale zitplaatsen enz. Ook kunt u contact opnemen met **SNCF Accessibilité Service** - ☎ 0 890 640 650

(€ 0,11/min.) van 7.00 tot 22.00 u - www.accessibilite.sncf.fr. Een gratis dienst om reizen door mensen met een lichamelijke beperking te vergemakkelijken. Beschikbaar na reserveren minimaal 48 uur voor vertrek in 350 stations in heel Frankrijk.

DE REIS VOORBEREIDEN

Vliegtuig – De dienst **Saphir** van Air France verleent **assistentie** aan mensen met een handicap: ☎ 0820 012 424. Kijk voor meer details op www.airfrance.fr

Overnachten

Van de Belgische grens tot aan de bronnen van de Seine en de Marne is er zeker geen tekort aan hotels en campings. In kleine dorpen en op afgelegen plekken vindt u *gîtes ruraux* (vakantiehuisjes), *fermes auberges* (boerderijen met kamers en eetgelegenheid), *chambres d'hôtes* (kamers bij particulieren) en knusse hotelletjes. Steden zoals Troyes en Reims beschikken over hotels in de hogere klassen.

📞 **Goed om te weten** – De departementale toeristische organisaties en sommige toeristenbureaus beschikken over een telefonische reseveringsdienst. Ook hebben ze wel themaformules voor een korte vakantie en aanbiedingen. En als u eens echt origineel wilt overnachten: breng de nacht door in een paalwoning, een joert of een kermiswagen.

ONZE KEUZE

U kunt onze selectie van overnachtingsmogelijkheden, van hotels tot campings, vinden in de adresboekjes in het deel 'Steden en bezienswaardigheden'. De bedrijven zijn ingedeeld naar prijscategorie (zie *de tabel hieronder*) op basis van het

laagste en hoogste tarief per tweepersoonskamer in het hoogseizoen.

Hotels

We geven een indicatie van de prijs van een overnachting van twee personen, dus zonder de prijs van het ontbijt. In sommige etablissementen kunnen ook mensen komen ontbijten die geen hotelgast zijn. Voor een uitgebreider en actueel aanbod is er de **Rode Michelinids Frankrijk**, die hotels en restaurants in heel Frankrijk aanbeveelt. Bij elk etablissement staan naast uitgebreide praktische informatie ook het niveau van comfort en de prijs vermeld.

Chambres d'hôte

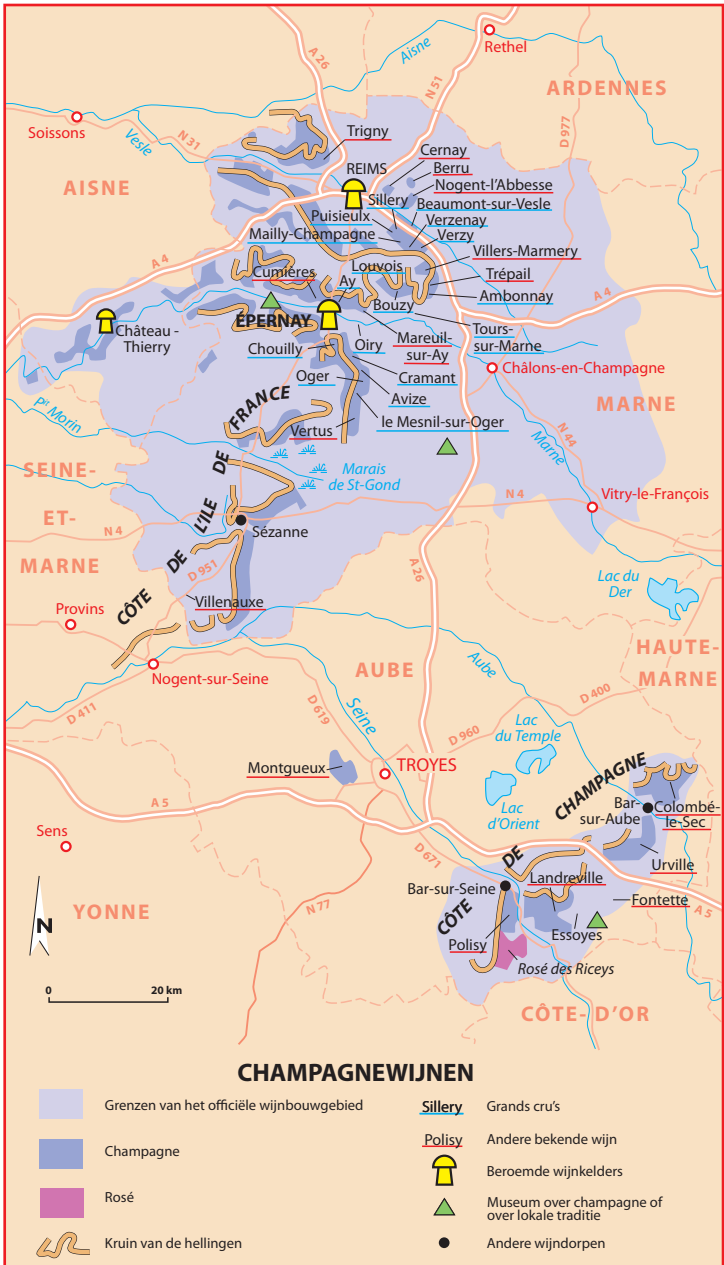
Bij de hier vermelde prijzen per overnachting is het ontbijt inbegrepen. Sommige eigenaren zorgen ook voor een **table d'hôte**, een maaltijd met alle gasten van het huis, over het algemeen 's avonds. Deze manier van overnachten is erg populair en we raden dan ook sterk aan de data van uw verblijf ruim van tevoren te reserveren.

Kamperen

De **Michelinids Camping Frankrijk** brengt elk jaar een selectie van kampeerreinen die regelmatig door de inspecteurs van Michelin worden bezocht. De gids geeft praktische informatie en vertelt hoe gerieflijk het er is, hoe duur, wat er voor vermaak is en of er bungalowtenten, caravans of vakantiehuizen verhuurd worden.

ONZE PRIJSCATEGORIEËN				
	Overnachten		Uit eten	
	Platteland	Grote steden	Platteland	Grote steden
Goedkoop	tot € 45	tot € 65	tot € 14	tot € 16
Doorsneeprijzen	van € 45 tot € 65	van € 65 tot € 100	van € 14 tot € 25	€ 16 tot € 30
Wat meer luxe	van € 65 tot € 100	van € 100 tot € 160	van € 25 tot € 40	€ 30 tot € 50
Pure verwennerij	meer dan € 100	meer dan € 160	meer dan € 40	meer dan € 50

DE CHAMPAGNE-ARDENNE ONDER DE LOEP

DE CHAMPAGNE-ARDENNE VANDAAG

Ook bij de pausen vielen de wijnen in de smaak: **Urbanus II** was afkomstig uit de Champagne en in de renaissance bezat **Leo X** een eigen oogstschuur bij Ay. De vele genodigden op de kroningsfeesten droegen bij aan de roem van de champagne. **Hendrik IV** riep zichzelf uit tot 'Sire d'Ay et de Gonesse, met andere woorden, van de beste wijngaarden en de vruchtbaarste akkers...'

Indertijd was champagne nog een stille wijn die neigde naar mousseren, vandaar de bijnaam 'duivelswijn' of 'kurkenwipper'. De naar Engeland verbannen **markies de Saint-Évremond** maakte de wijn daar populair. Zo doken de termen '*champaign*' (1663) en '*sparkling champagne*' voor het eerst op aan de overkant van het Kanaal en dat geldt ook voor de 'dikbuikige fles met lange hals' en het afdichten met kurk om de druk te weerstaan. Om de wijn te laten bruisen werden ingrediënten toegevoegd.

REVOLUTIONAIRE VONDST

Dom Pérignon (zie *Hautvillers*, blz. 125) deed het heel anders. Door veel aandacht te besteden aan de tweede gisting op fles in de lente na de oogst, als het weer wat warmer werd, kreeg de benedictijner monnik de wijn aan het bruisen.

De hardwerkende keldermeester van de abdij van Hautvillers begon verschillende cru's samen te voegen om een constante kwaliteit te verkrijgen: er ontstond een heuse champagnewetenschap. Het was echter een kostbaar proces, want veel flessen explodeerden; tot eind 19de eeuw droegen de arbeiders een gezichtsmasker.

Champagne vloeide rijkelijk tijdens de diners van de Régent (rond 1720), de feesten van Casanova en in de tent van de maarschalk van Saksen en Richelieu. Ook Madame de Pompadour wist het al: 'Dit is de enige wijn die de schoonheid van een vrouw onaangestast laat.' In *Le Mondain* van 1736 verklaarde Voltaire: 'De opborrelende belletjes van deze fijne wijn, zijn voor ons Fransen een briljant beeld van ons hele zijn.'

In Reims en Épernay werden grote champagnehuizen opgericht: **Ruinart** in 1729, Fourneaux (het latere **Taittinger**) in 1734, **Moët** in 1743 en **Clicquot** in 1772. De Franse Revolutie kwam en ging, de champagne bleef. Onder het Empire steeg de verkoop: de uit Westfalen afkomstige **Florent-Louis Heidsieck** en **Veuve Clicquot**, de weduwe van Clicquot, begonnen in Duitsland klanten te werven. Moët smokkelde champagne naar

DRUIVENRASSEN EN JAARTALLEN

Er mogen maar drie druivenrassen worden gebruikt voor champagne, en die zijn helemaal aangepast aan de grond en het klimaat van de Champagne:

- de **pinot noir**, een kleine blauwe druif met wit sap, geeft de wijn pit en een volle smaak (Montagne de Reims en Côte des Bar);
- de **pinot meunier**, eveneens blauw met wit sap, wordt toegevoegd vanwege de fruitigheid en wordt gekenmerkt door zijn souplesse (Marnedal);
- de **chardonnay** heeft witte druiven en voegt verfijning en smaak toe (Côte des Blancs).

De **blanc de blancs** wordt van de witte druiven van het ras chardonnay gemaakt. De minder bekend **blanc de noirs** is uitsluitend van de blauwe ('*noir*') pinot noir en pinot meunier gemaakt. **Wijnen met jaartallen**, die gemaakt zijn van cru's uit hetzelfde jaar, moeten drie jaar rijpen. Sommige champagnehuizen bieden oudere wijnen aan die veel prestige genieten.

**Le Logis
Des MOINES**

meer adressen

De Marnestreek in de Champagne **1**

Michelinkaart 306 – Aisne (02) en Marne (51)

- ▶ REIMS★★★ EN RONDRIT**

23 km ten westen van Reims

88
- ▶ FISMES EN RONDRIT**

Ten zuiden van Reims

114
- ▶ PARC NATUREL RÉGIONAL
DE LA MONTAGNE DE REIMS★★**

23 km ten zuiden van Reims

118
- ▶ ÉPERNAY★ EN RONDRITTEN**

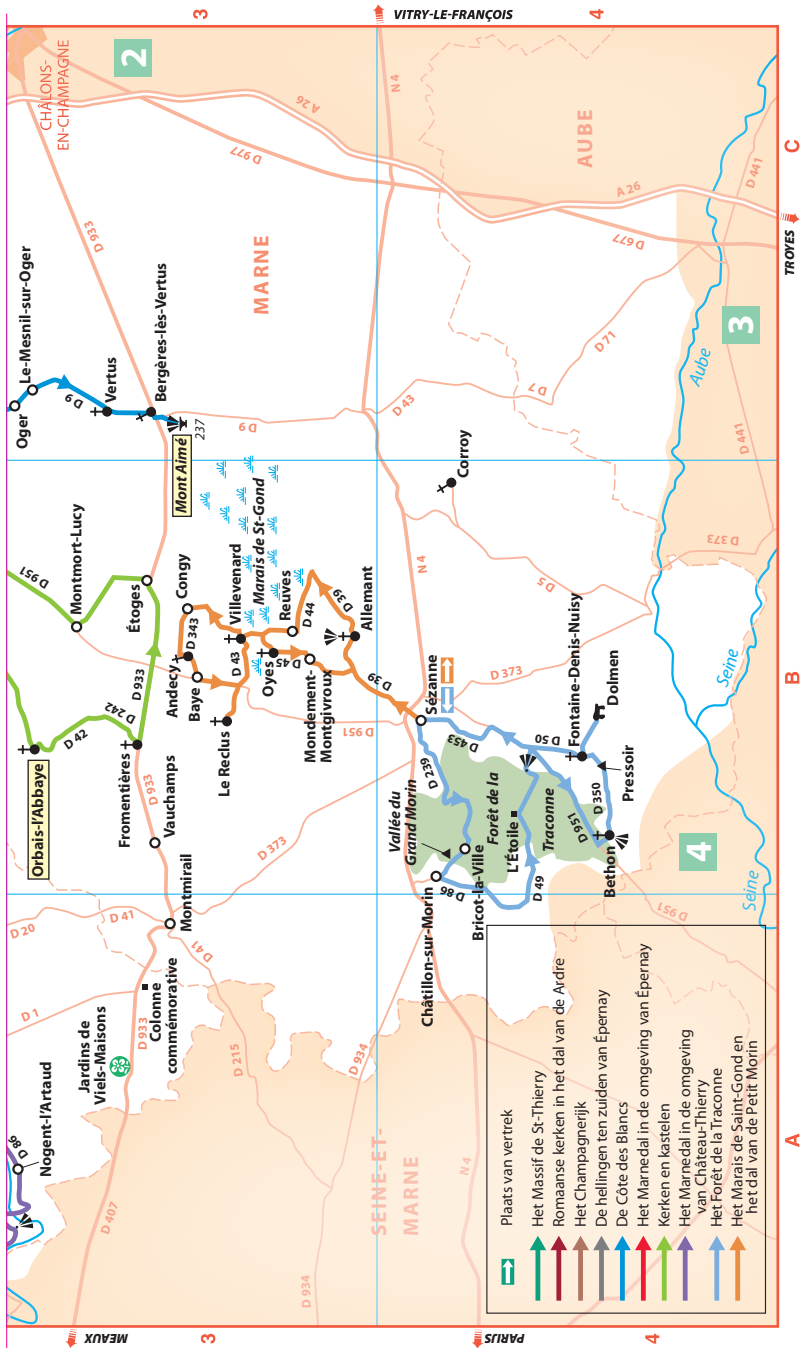
57 km ten zuidwesten van Reims

130
- ▶ CHÂTEAU-THIERRY EN RONDRIT**

45 km ten zuiden van Épernay

147
- ▶ SÉZANNE EN RONDRITTEN**

155

Reims

180.842 inwoners – Marne (51)

ADRESBOEKJE: BLZ. 110

INLICHTINGEN

Office de Tourisme de Reims – 2 r. Guillaume-de-Machault - 51100 Reims - ☎ 03 26 77 45 00 - www.reims-tourisme.com - 31 maart-7 okt.: 9.00-19.00 u, zo, feestd. 10.00-18.00 u; rest van het jaar: 9.00-18.00 u, zo, feestd. 10.00-16.00 u - gesl. 1 jan., 25 dec. - filiaal Cour de la Gare - ma 7.30-11.00 u, 12.00-18.00 u; di-za 8.30-11.00 u, 12.00-18.00 u (vr 19.00 u); zo 12.00-17.30 u - gesl. 1 jan. en 25 dec.

Rondleidingen – ☎ 03 26 77 45 00 - www.reims-tourisme.com - Informeer bij het Office de Tourisme. Reims, een 'Ville d'art et d'histoire', organiseert rondleidingen onder leiding van door het ministerie van Cultuur en Communicatie goedgekeurde gidsen. Het Office de Tourisme organiseert in het zomerseizoen themarondleidingen.

U kunt Reims ook in uw eigen tempo bezichtigen via een van de zes wandelingen met audiogids: de Cathédrale Notre-Dame (1 uur), Palais du Tau (1 uur), Musée-Abbaye St-Remi (1 uur), Basiliek St-Remi (1 uur), Reims Découverte (bezichtiging van de stad, 2 uur), 1920-1930: Herbouw en art deco in Reims (2 uur).

LIGGING

Regiokaart C1 (blz. 86-87) – *Michelin*kaart 306 G7. Om de oude stad liggen boulevards uit de 18de eeuw, daaromheen liggen uitgestrekte voorsteden tot aan de wijngaarden. Via de A4 kunt u in het centrum komen langs het **Centre des congrès**, in 1994 ontworpen door de architect Claude Vasconi. Het Office de Tourisme is gevestigd in de voormalige woning van de schatbewaarder van het kapittel.

PARKEREN

Parkeerplaatsen achter de kathedraal of aan de Basses Promenades, vlak bij het centrum.

AANRADERS

Van het heel rijke erfgoed van Reims mag u zeker de kathedraal, het Palais du Tau en de beroemde wijnkelders niet missen.

PLANNING

Binnen een dag kunt u langs de belangrijkste monumenten wandelen (2 tot 3 uur zonder gids) en een champagnehuis bezoeken (1 uur). Voor de musea, de verschillende wijnkelders en de omgeving heeft u wel een paar dagen nodig. Tijdens de Fêtes Johanniques (2de weekend van juni) en de Flâneries musicales d'été (juni-juli) bruist Reims van de festiviteiten.

MET KINDEREN

Er worden speciale rondleidingen voor kinderen georganiseerd (*wo, za en schoolvak.*) Liefhebbers van elke leeftijd dromen weg in het Musée de l'Automobile en jonge astronomen vinden zeker het planetarium leuk, en dan is er nog het Parc Nature de Sept-Saulx 22 km ten zuidoosten van Reims.

De Cathédrale Notre-Dame in Reims

Een geest, stenen en bubbels! Over deze stad waakt de Engel van de kathedraal, een van de grootste en mooiste van heel Frankrijk. Een genot om aan het einde van de dag te bekijken, als de zon door het grote roosvenster en langs de vele beelden strijkt. Maar dit meesterwerk is niet het enige wat door de Unesco is aangewezen als Werelderfgoed. Het Palais du Tau en de abdij en de basiliek St-Remi zijn evenzeer meesterwerken die, ondanks de omwentelingen van de geschiedenis, hun identiteit hebben weten te behouden. Maar de stad is ook naar de toekomst gericht, zoals blijkt uit de trambaan die in 2011 in gebruik is genomen. En vergeet haar goed gevulde champagnekelders niet!

★★★ De Cathédrale Notre-Dame

Plattegrond B2 (blz. 96)

Pl. Cardinal-Luçon - www.cathedrale-reims.com - 7.30-19.30 u - rondleiding door de torens en de hogere delen mogelijk (incl. ☎ 0 892 701 351 (€ 0,34/min) of op www.reims-tourisme.com). Zie 'ABC van de architectuur', blz. 75.

De kathedraal behoort tot het Werelderfgoed en is een van de beroemdste kathedralen ter wereld vanwege de eenheid van stijl, het schitterende beeldhouwwerk en haar prominente rol in de Franse geschiedenis. Het bouwwerk is 138 m lang, het gewelf bevindt zich op een hoogte van 38 m.

In 401 bouwde de H. Nicasius hier een kathedraal, die in de 9de eeuw werd vervangen door een grotere, die echter in 1210 afbrandde. Aartsbisschop Aubry de Humbert besloot tot de bouw van een gotische kathedraal, naar voorbeeld van die van Parijs, Soissons en Chartres. **Jean d'Orbais** werkte de plannen uit en in 1211 werd de eerste steen gelegd. In 1285 was het interieur voltooid. De torens werden in de 15de eeuw gebouwd. Er zouden nog meer torens komen, maar deze plannen gaf men op nadat een brand in 1481 het dak had verwoest. In de 18de eeuw werden enkele wijzigingen aangebracht en verdwenen het doksaal, enkele gebrandschilderde ramen en het labrynt,

Reims in de geschiedenis

Reims in de Oudheid

Reims ligt op het grondgebied van de Remi, het Keltische volk waaraan de stad haar naam dankt. Ze ontwikkelt zich vanaf eind 1ste eeuw tot een echte Romeinse stad, waarvan alleen de Porte de Mars en de cryptoportico van het forum bewaard zijn gebleven. Net als in de rest van Gallië zorgen Germaanse invallen vanaf de 3de eeuw voor inkrimping van het stedelijke gebied. Maar door de strategische ligging van de stad op een kruispunt van belangrijke wegen neemt haar militaire belang toe. Als Gallië in 407 wordt verwoest, blijft Reims niet gespaard. De **H. Nicasius** wordt voor zijn kathedraal vermoord: hij is de eerste martelaar van de stad. Koning **Clovis** wil het grondgebied van de Franken uitbreiden en verslaat in 486 de Romein Syagrius bij Soissons. Enkele jaren later belooft hij zich te bekeren tot het christelijke geloof van zijn echtgenote, Clotilde, als hij de Alemannen weet te verslaan. Na de overwinning bij Tolbiac (in Duitsland) strekt zijn rijk zich uit tot aan de Rijn.

Het doopsel van Clovis

Kort voor het jaar 500 wordt Clovis op eerste kerstdag gedoopt door de **H. Remigius** (440-533), die al op 22-jarige leeftijd bisschop was. De bekeerling bekrachtigt de eenheid van Franken en christendom. Gregorius van Tours beschrijft de gebeurtenis in zijn *Historia Francorum*. De bevolking viert mee en trekt in processie van het keizerlijke paleis naar de doopkapel naast de kathedraal. De H. Remigius richt zich tot Clovis en zegt: 'Buig rustig het hoofd, trotse Sicamber; vereer wat je hebt verbrand, verbrand wat je hebt vereerd.'

Reims in de middeleeuwen

Nu is de religieuze bestemming van Reims duidelijk. De meest gedenkbare gebeurtenis is de kroning van Lodewijk de Vrome tot keizer in oktober 816. Onder de bisschoppen Ebbo en Hincmar (9de eeuw) wordt de **school van Reims** een belangrijk artistiek centrum. In de 11de-13de eeuw breidt de

DE OPKOMST VAN DE FAMILIE COLBERT

De familie Colbert, een oud koopliedengeslacht uit Reims, ziet wel wat in een functie in staatsdienst, want een koninklijk ambt is zeer lonend. Vader Nicolas Colbert (1590-1661), bankier en handelaar, verlaat Reims omdat de zaken slecht gaan en trekt naar Parijs. Na een moeizame start is het lot hem gunstig gezind. Dankzij een uitgebreid netwerk van relaties kan hij zijn kinderen een goede positie bezorgen. De oudste zoon, Jean-Baptiste, in 1619 geboren in Reims, wordt hoge ambtenaar onder Le Tellier. Na de val van Fouquet in 1661 wordt hij intendant der Financien.

Jean-Baptiste Colbert zou een hoofdrol spelen in de bestuurlijke organisatie van de Franse monarchie, maar zijn inzet voor de structurele verbetering van de economie is nog belangrijker. Hij stimuleert de handel en de industrie, onder meer door het oprichten van staatsbedrijven als Les Gobelins. Ook de Champagne plukt de vruchten van dat zogenaamde colbertisme: in 1688 wordt in Charleville een koninklijke wapenfabriek opgericht en ook de textielsector doet het korte tijd beter. Colbert komt echter voortdurend in botsing met Michel Le Tellier en diens zoon Louvois, die Colbert na zijn dood in 1683 opvolgt.

GERED VAN DE BOMMEN

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd 80% van Reims verwoest door Duitse bombardementen en op 19 september 1914 vatte het dak van de kathedraal vlam; door de enorme hitte smolten de bronzen klokken en het lood van de ramen en barstten de stenen. De kathedraal werd ook verscheidene malen door granaten getroffen. Maar de muren bleven overeind staan en direct na de oorlog werd begonnen met restauratie, grotendeels gefinancierd door de Rockefeller Foundation. Architect Henri Deneux ontwierp toen een dakstructuur van onbrandbaar beton. In 1937 werd de kathedraal opnieuw ingewijd. Met uitzondering van de stationswijk ontsnapte Reims aan de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog. In Reims, in generaal Eisenhowers hoofdkwartier in een technische school, werd op 7 mei 1945 de capitulatie van de Duitse troepen getekend.

stad zich uit en verrijzen er tal van schitterende gebouwen, zoals de kerk van de Abbaye Saint-Remi en de kathedraal. Tussen 1160 en 1210 wordt Reims bijna twee keer zo groot en ze wordt voorgoed de kroningsstad. De meest ontroerende plechtigheid is wel de kroning van Karel VII op 17 juli 1429 in aanwezigheid van Jeanne d'Arc, die daarbij volgende woorden uitspreekt: 'Hij heeft hard gewerkt, het is niet meer dan eerlijk dat hij wordt gehuldigd.'

De kroningsplechtigheid

De in de 12de eeuw vastgelegde ceremonie is door alle koningen, van Lodewijk VIII (in 1223) tot Karel X (in 1825), gevolgd. De ochtend van de kroning, op zondag, gaan twee bisschoppen in processie de koning ophalen in het aartsbisschoppelijk paleis. Tussen dit paleis en de kathedraal is een met wandtapijten versierde houten galerij geplaatst. Als de stoet aankomt voor de koningsdeur, klopt een cantor aan, waarna zich drie keer de volgende dialoog ontspint. De opperkamerheer: 'Wie vraagt u?' – Een van de bisschoppen: 'De koning.' Uiteindelijk zegt de bisschop: 'Wij verzoeken om Lodewijk die God ons als koning heeft geschonken.' De deur wordt geopend en het gezelschap wordt bij het praalbed van de koning gebracht.

Dan begeleiden de bisschoppen de koning naar de kathedraal, waar hij plaatsneemt in het koor. Hij knielt aan de voet van het altaar en gaat onder de baldakijn zitten. De heilige ampul van Remigius wordt op het altaar gelegd naast de kroon van Karel de Grote en andere gewijde voorwerpen, zoals diens zwaard, de scepter, de hand als symbool van de rechterlijke macht, de sporen, de Bijbel, een rode satijnen borstrok met gouddraad, een tuniek en de koningsmantel van paars fluweel met Franse lelies. Na de eedaflegging gaat de koning naar het altaar waar de hoogwaardigheidsbekleders hem het zwaard aangorden en de sporen vastmaken. Met een gouden naald neemt de aartsbisschop uit de heilige ampul een druppel heilig chrisma dat hij op de pateeën van de H. Remigius vermengt met de gewijde oliën. Dan zalft hij hoofd, buik, schouders, rug en ellebogen van de koning. De koning slaat de mantel om en ontvangt de ring, de scepter en de hand. Met de paladijnen als assistenten gaat de aartsbisschop over tot de kroning, waarna hij de koning begeleidt naar de troon onder het oksaal. Hij kust hem en roept: 'Vivat Rex aeternum'. Na de toejuichingen van de aanwezigen, het loslaten van duiven en het afschieten van musketsalvo's wordt het *Te Deum* aangeheven. Tot slot keert de koning terug naar het paleis, waar de plechtigheid wordt afgesloten met een banket. De volgende dag aanbidt hij in de abdij van Corbeny de relieken van de H. Marculphus.

DE MARNESTREEK IN DE CHAMPAGNE

maar de Franse Revolutie liet het gebouw ongemoeid. Tijdens de 19de eeuw werd de kathedraal gerestaureerd en versterkt. Dat was nog maar net voltooid toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak.

EXTERIEUR

In alle hoeken en nissen staan **beelden**: het zijn er ruim 2300. Sommige hebben zwaar geleden onder oorlogsgeweld of het klimaat en zijn inmiddels ondergebracht in het Palais du Tau. De meeste daarvan zijn vervangen door kopieën van de hand van Georges Saupique en Louis Leygue.

Voorgevel

De gevel, een van de mooiste van Frankrijk, lijkt op die van de Notre-Dame in Parijs, maar de lijnen krijgen hier meer nadruk door de verticale beweging die wordt opgeroepen door timpanen, wimbergen, spitse pinakels, langgerekte colonnetten en de reusachtige standbeelden van de koningsgalerij.

De kerk heeft drie **portalen**, voor elk schip één. De wimbergen erboven dragen de **beeldengroep**, die zich normaal op het timpaan bevindt, maar die is hier opengewerkt. Met de grote verscheidenheid aan houdingen, de eenvoudige gewaden en de natuurgetrouwe weergave zijn ze kenmerkend voor de 13de-eeuwse Champagne-stijl. Op het aan Maria gewijde middenportaal staat een glimlachende *Maagd op de trumeau*. Rechts zijn de *Visitatie* en de *Annunciatie* uitgebeeld; links, de *Opdracht in de tempel*, met de Maagd, samen met Simeon en een schalks ogende H. Jozef met duiven. De wimberg toont de *Kroning van Maria door Christus* (het origineel is te zien in het Palais du Tau). Boven het roosvenster en het tafereel van het gevecht tussen David en Goliath bevindt zich de **koningsgalerij** met 56 beelden, die elk 4,50 m hoog zijn en zes à zeven ton wegen. In het midden is de *Doop van Clovis* uitgebeeld. *Loop links om de kathedraal.*

Steunberen

Aan de zijkant heeft het bouwwerk met al zijn steunberen en luchtbogen zijn oorspronkelijke aanblik behouden; geen enkele kapel is van latere datum. De Notre-Dame van Reims wordt ook de 'kathedraal met de engelen' genoemd: in de nissen boven de steunberen staan beelden van engelen met gespreide vleugels, waaronder de beroemde **Glimlachende Engel** (*linkerportaal, het eerste beeld links van de deur*).

Gevel van het transept links

De beelden in de drie **portalen** zijn ouder dan die van de voorgevel. Het rechterportaal is afkomstig uit de vroegere romaanse kathedraal; het timpaan met de *Tronende Maria* onder een rondbooggalerij heeft een fraaie omlijsting van gevlochten bladwerk. Op de trumeau van het middelste portaal is de *H. Calixtus als paus* uitgebeeld. In de dagkanten van het linkerportaal staan zes beelden van apostelen rond de *Mooie God*, nu weer met hoofd. Het **timpaan** toont scènes van het Laatste Oordeel met zeer pittoreske details. Tussen de verdoemden op het eerste register zijn een koning, een bisschop, een monnik en een rechter te onderscheiden. De doden daarboven willen overduidelijk hun graven verlaten.

Koorsluiting

Vanaf de Cours Anatole-France is het **uitzicht**★ op de koorsluiting van de kathedraal erg mooi. De vele straalkapellen met bogengalerijen op hun daken en een dubbele rij luchtbogen vormen een harmonieus geheel.

Op tijd

De kathedraal heeft nog een **astronomisch uurwerk** uit de 15de eeuw. Op elk heel uur komen twee reeksen figuurtjes in beweging, die de *Aanbidding van de Wijzen* en de *Vlucht naar Egypte* uitbeelden.

INTERIEUR

De indruk van licht en slankheid wordt gewekt door de afmetingen van het schip, dat lang maar erg smal is, en door de gewelfribben die zeer spitse bogen vormen.

Schip

Het schip heeft een opbouw in drie verdiepingen: boven de **scheibogen**, die op ronde pijlers rusten, loopt een schijnt triforium (parallel aan het dak van de zijbeuken) onder de **bovenramen**, die door een vensterstijl in lancetvensters worden verdeeld. De **kapitelen**, die de vier halfzuilen van elke pijler omvatten, zijn gesierd met, afhankelijk van de bouwperiode, al dan niet bewerkelijke bladmotieven. Beginnend bij het koor vertonen de oudste exemplaren gebogen acanthusmotieven, monsters en zelfs twee wijnboeren met een druivenmand (*zesde pijler rechts in het schip*). De recentste kapitelen beelden met veel verfijning de plaatselijke flora uit.

Koor

Het koor telt twee traveeën, maar het gedeelte voor de eredienst neemt drie traveeën van het schip in beslag: voor de kroningsplechtigheid en vanwege het grote aantal leden van het kapittel was extra ruimte nodig. Vroeger werd het koor afgesloten door een doksaal waaronder de koninklijke troon stond. De **pijlers** rond het koor worden per travee smaller, wat het hoogte-effect versterkt. De **straalkapellen** die op de kooromgang uitkomen, staan door middel van een doorgang met elkaar in verbinding, kenmerkend voor de architectuur van de Champagne.

De **binnenkant van de voorgevel**★★ van Gaucher van Reims is in de gotische bouwkunst uniek: in de muur zijn nissen met standbeelden aangebracht. De verschillende registers zijn van elkaar gescheiden door een weelderige bladversiering in de stijl van de kapitelen van het schip.

Het grote roosvenster boven (doorsnede 12 m) is aangebracht boven het triforium, waarvan de bogenreeksen ook ronde ramen hebben. Onder, aan de binnenkant van het portaal met opengewerkt timpaan, zit een kleiner roosvenster.

De **binnenkant van het middenportaal** is het best bewaard. Links zien we het *Leven van Maria*; 2de register: de aartsengel Gabriël kondigt aan Anna en Joachim de geboorte van Maria aan; 3de register: Jozef en Maria bij de Gulden Poort; 4de register: de profeet Isaias (die de komst aankondigt van Emmanuel, het kind dat de Verlosser zal zijn) met de kribbe; 5de en 6de register: de moord op de Onnozele Kinderen; laatste register: de Vlucht naar Egypte. Rechts is het *Leven van Johannes de Doper* uitgebeeld. Onderaan toont de *Communie van de ridder* (in 13de-eeuwse kledij) Melchisedek, die Abraham brood en wijn aanbiedt.

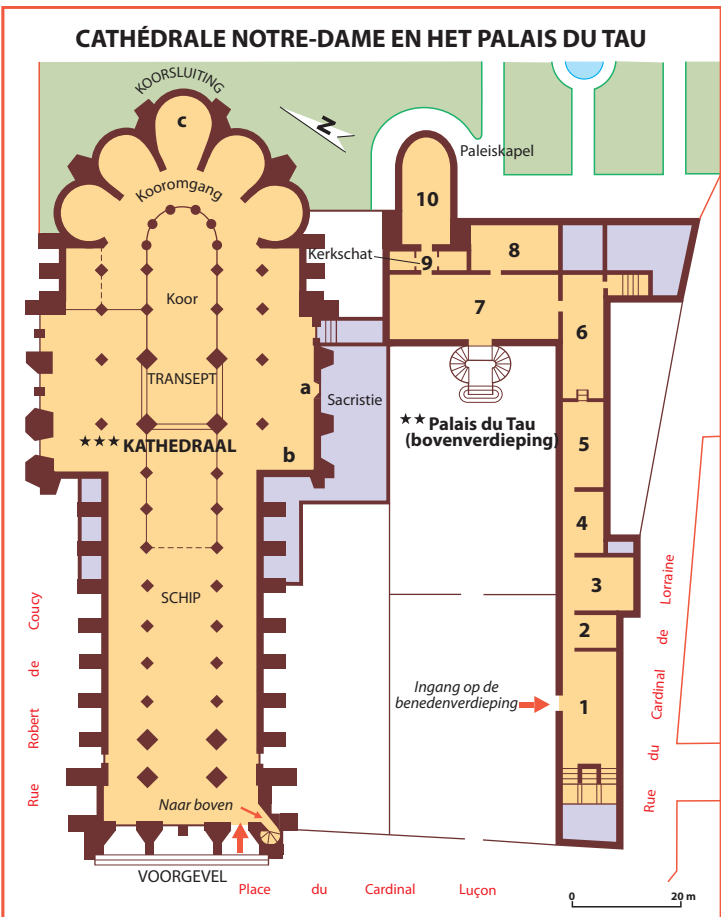
★★ Glas-in-loodramen

De 13de-eeuwse ramen hebben zwaar geleden. Enkele zijn in de 18de eeuw vervangen door wit glas, andere zijn in de Eerste Wereldoorlog vernietigd. Die in de **apsis** zijn bewaard gebleven, met in het midden de schenker Henri de Braine (*onderste deel van de rechterlancetboog*), en aan weerszijden de wijbiss-

DE MARNESTREEK IN DE CHAMPAGNE

schoppen, die onder het aartsbisdom Reims vielen, naast hun kerk: Soissons, Beauvais, Noyon, Laon, Tournai, Châlons, Senlis, Amiens en Théroutanne.

Het **grote roosvenster** in de voorgevel (13de eeuw) is een aan Maria gewijd meesterwerk: in het midden is het *Ontslapen van de Moeder Gods* afgebeeld, met in de bloemkronen om haar heen de apostelen en musicerende engelen. De familie van meesterglazeniers Simon werkte generaties lang aan de restauratie van de ramen. Zo restaureerde Jacques Simon de ramen van de *Wijnboeren* (a). Zijn dochter Brigitte Simon-Marcq maakte een reeks abstracte ramen, waaronder *Het Water van de Jordaan*, rechts van de doopvont (b) (rechterkruisarm). In 1974 heeft de apsiskapel (c) **gebrandschilderde ramen** gekregen die door **Chagall** zijn ontworpen en door de familie Simon zijn uitgevoerd: prachtige blauwe ramen die een enorme hoeveelheid licht doorlaten. Het middelste raam verbeeldt het *Offer van Abraham* (links) en de *Kruisiging* (rechts). Links is een boom van Jesse te zien en rechts de belangrijkste gebeurtenissen in de kathedraal van Reims, zoals de doop van Clovis en de kroning van Lodewijk de Heilige.

Wandelen Plattegrond (blz. 96)

STADSCENTRUM

► *Wandeling 1* aangegeven in groen op de plattegrond (blz. 96) – Ca. 2 uur.

★★ **Palais du Tau B2 en plattegrond hiernaast**

2 pl. du Cardinal-Luçon - 🧑🏻 - 📞 03 26 47 81 79 - <http://palais-tau.monuments-nationaux.fr> - ♿ - 6 mei-8 sept.: 9.30-18.30 u; rest van het jaar: 9.30-12.30, 14.00-17.30 u - gesl. ma, 1 jan., 25 dec. - € 7,50 (tot 25 jaar gratis) - gratis Dag van het erfgoed - € 11 combinatiekaartje met de torens van de Cathédrale Notre-Dame.

Het aartsbisschoppelijk paleis van Reims, gebouwd om de koning en zijn gevolg onder te brengen voor de kroningsplechtigheid, staat hier sinds 1138. Twee onderdelen van de plechtigheid speelden zich in het paleis af: het ophalen van de koning en het banket na de kroning.

Het paleis heet Palais du Tau omdat het grondplan de vorm heeft van een T, *tau* in het Grieks, naar het voorbeeld van de vroegste bisschopsstaven. Later kreeg de grote zaal die naam. Het paleis werd in de 15de eeuw herbouwd in flamboyant gotische stijl. Het huidige classicistische gebouw is rond 1670 ontworpen door Robert de Cotte. Ter gelegenheid van de laatste kroning, die van Karel X in 1825, werd de middeleeuwse inrichting gedeeltelijk hersteld. Het paleis liep ernstige schade op tijdens de brand van 19 september 1914. De restauratie heeft vele jaren geduurd. In het gebouw, dat werd opgenomen op de Werelderfgoedlijst, worden de kerkschat en een aantal originele beelden getoond.

De **benedenzaal** met kruisribgewelf bevindt zich links van de ingang. Er is een tentoonstelling ingericht over de bouwgeschiedenis van de kathedraal en de verdwenen kanunnikenverblijven met vloertegels, booggewelven uit de kloostergang en kapitelen. Vanuit deze zaal is de verzameling beeldhouwwerk in de benedenkapel te zien, waaronder fragmenten van het doksaal.

Neem de trap rechts van de ingang naar de 1ste verdieping.

In de **Galerie du Couronnement de la Vierge (1)** zijn enkele van de 17 wolven en zijden wandtapijten te zien die in 1530 door aartsbisschop Robert de Lenoncourt aan de kathedraal zijn geschonken. Verder staan er grote beelden, 13de-eeuwse voorstellingen van koningen, uit de linker- en de rechterkruisarm.

In de **Salle du Roi de Juda (2)** staat een groot beeld van Juda (14de eeuw), ontworpen om van beneden te worden gezien, en er hangen drie wandtapijten met het leven van Maria. Het bovenlichaam van een engel stamt uit een reeks van zeven met opgevouwen vleugels.

De **Salon Carré (3)** is behangen met 15de-eeuwse wandtapijten uit Vlaanderen en zes 17de-eeuwse wandtapijten uit Reims met taferelen uit het leven van Christus. Let ook op de 13de-eeuwse beeldhouwwerken van planten en twee grote standbeelden van Maria Magdalena en Petrus, die afkomstig zijn van de westgevel.

In de **Salle du Cantique des Cantiques (4)** de Zaal van het Hooglied, zijn vier kostbare geborduurde werken van wol en zijde (17de eeuw) tentoongesteld.

De **Salle des petites sculptures (5)** toont maskers en gargouilles afkomstig van de aanzetten van de bovenlichten en de steunbogen, naast beelden van Abraham en Aäron uit het zuidportaal.

In de **Salle du Goliath (6)**, staat het kolossale beeld van de reus Goliath (5,40 m) in maliënkolder, naast beelden van de apostelen Paulus en Jakobus, Adam en Eva, de geblinddoekte Synagoge en de Kerk, die ernstig beschadigd zijn door

REIMS: ADRESBOEKJE

TIP

Coulée verte - Wandelgebied over het jaagpad langs het kanaal langs de Marne en de Vesle tot in het centrum van Reims.

Inl. bij het Office de Tourisme en op www.voiesvertes.com/html/detaille51Reims.htm.

 Goed om te weten - De Reims City Card (€ 16) is ook geldig voor een bezoek aan een wijnkelder en voor twee audiogidsen. Inl. bij het Office de Tourisme.

OVERNACHTEN

GOEDKOOP

Ardenn'Hôtel - 6. r. Caqué - ☎ 03 26 47 42 38 - www.ardennhotel.fr - 14 kamers € 48 - ☎ € 5,50. Dit hotel achter een leuke bakstenen gevel heeft echt alle troeven in handen: het ligt in een rustig straatje in het centrum, de kamers zijn vlekkeloos en met smaak ingericht en de ontvangst is meer dan vriendelijk. Een goed adres voor de kleine beurs.

In de omgeving

Chambre d'hôte Lapie - 1 r. Jeanne-d'Arc - 51360 Val-de-Vesle (Courmelois) - 21 km ten zuidoosten van Reims via de D944 en de D326 links - ☎ 03 26 03 92 88 - www.zigzagparc.fr - gesl. half dec. - half feb. - ♿ ☎ - 5 kamers € 58. In deze mooie boerderij midden in het dorp zijn vijf kamers in pasteltinten ingericht. Oud en modern zijn leuk gecombineerd. Het is heerlijk ontbijten in de grote zaal op de begane grond.

DOORSNEEPRIJZEN

Hôtel de la Cathédrale - 20 r. Libergier ☎ 03 26 47 28 46 - www.hotel-cathedrale-reims.fr - wifi - 17 kamers € 61/75 - ☎ € 8. Dit in een hoekpand gevestigde hotel

heeft eenvoudige, maar goed onderhouden, gerenoveerde kamers. Het ontbijt wordt geserveerd in een zaal waar schilderijen van lokale kunstenaars de muren sieren.

Azur - 9 r. des Écrevées - ☎ 03 26 47 43 39 - hotelazurreims.free.fr - wifi - 9 kamers - € 71/81 - ☎ € 8. Dit leuke hotel ligt achter het stadhuis. De kleurrijke kamers, of ze nu aan de straatkant liggen of aan de binnenplaats, zijn rustig en gerieflijk. Uitstekende receptie.

Crystal - 86 pl. Drouet-d'Erlon - ☎ 03 26 88 44 44 - hotel-crystal.fr - gesl. 24 dec. - 3 jan. - wifi - 31 kamers € 77/87 - ☎ € 9. Het huis in het centrum ligt aan het einde van een doorgang waardoor rust gegarandeerd is. Gerenoveerde, goed onderhouden kamers en een tuintje waarin ontbeten kan worden.

WAT MEER LUXE

Grand Hôtel Continental - 93 pl. Drouet-d'Erlon - ☎ 03 26 40 39 35 - www.grandhotelcontinental.com - gesl. 24 dec. - 10 jan. - wifi - 61 kamers € 98/189 - ☎ € 14. Achter de mooie gevel uit 1862 bevinden zich een deftige salon en comfortabele, geluiddichte en geïsoleerde kamers die in verschillende stijlen zijn aangekleed: klassiek, ouderwets, hedendaags enz.

Porte Mars - 2 pl. de la République - ☎ 03 26 40 28 35 - www.hotelportemars.com - 24 kamers € 89/105 - ☎ € 12. De kamers zijn geluiddicht en goed geïsoleerd. De salon met vloerbedekking heeft een open haard. Het heerlijke ontbijt wordt opgediend onder een glazen dak.

In de omgeving

Chambre d'hôte La Closerie des Sacres - 7 r. Chefossez - 51110 Lavannes - 13 km ten noordoosten

van Reims via de D151 - ☎ 03 26 02 05 05 - www.closeriedes-sacres.com - 3 kamers € 94/120 ☞. De smaakvolle kamers zijn ondergebracht in de stallen van deze voormalige boerderij. Oude, soms gietijzeren meubels met mooie stoffering. Er wordt ontbeten voor de open haard.

PURE VERWENNERIJ

In de omgeving

Hôtel L'Assiette Champenoise – 40 av. Paul-Vaillant-Couturier - 51000 Tinqueux - 3,5 km ten westen van Reims - ☎ 03 26 84 64 64 - www.assiettechampenoise.com - wifi - 39 kamers € 165/395 - ☞ € 24 - ✕ lunch € 59 - € 158 (gesl. di- en wo-middag). Mooi patriciërshuis uit het einde van de 19de eeuw, in een groot afgesloten park. De kamers zijn in moderne stijl ingericht (met donkergrijs, rood en wit). Elegante restaurant met terras en een heerlijke creatieve keuken. Zie ook blz. 43.

UIT ETEN

GOEDKOOP

Le Jamin – 18 bd. Jamin - ☎ 03 26 07 37 30 - www.lejamin.com - gesl. zo-avond, ma, 16-20 april, 16-31 aug., 14-28 jan. - lunch € 14 - € 21/31 incl. drank. Een eenvoudig restaurant met een moderne inrichting. Traditionele keuken en dagschotel met krijt op een schoolbord geschreven. Niet duur, vriendelijke en efficiënte bediening.

Les Charmes – 11 r. Brûlart - ☎ 03 26 85 37 63 - www.restaurantlescharmes.fr - 12.00-13.15, 19.30-21.15 u, dag. beh. ma-avond, za-middag en zo - lunch € 13,80 - € 23,60/36. Leuk, gezellig restaurant vlak bij de champagnekelders en de basiliek met schilderijen op hout. Mooie keuze aan whisky's.

DOORSNEEPRIJZEN

Brasserie Le Boulingrin – 48 r. de Mars - ☎ 03 26 40 96 22 - www.boulingrin.fr - gesl. zo - € 18,50/23,50 incl. drank. In dit echt Reimse etablissement gaan sinds 1925 een vrolijke sfeer en een kroeginrichting in art deco goed samen met gerechten van verse producten zonder poeha.

Au Petit Comptoir – 17 r. de Mars - ☎ 03 26 40 58 58 - au.petit.comptoir@wanadoo.fr - gesl. zo en ma - lunch € 20. Een sober, maar in vrolijke kleuren gehouden hedendaags interieur. Op het bord overvloedige bistrogerechten, goede keuze aan wijnen uit de omgeving en van elders.

La Table Anna – 6 r. Gambetta - ☎ 03 26 89 12 12 - [www.latableanna.fr](http://latableanna.fr) - gesl. 15-31 aug., 25 dec.-15 jan., zo-, wo-avond en ma - lunch € 16,90 - € 22/42. De 'kok-kunstenaar-etaleur' is de maker van de schilderijen in de eetzaal en hij richt ook zelf zijn etalages in. Hij bereidt zorgvuldig zijn gerechten terwijl zijn vrouw Anna de gasten verzorgt.

La Vigneraie – 14 r. de Thillois - ☎ 03 26 88 67 27 - www.vingeraie.com - gesl. zo-avond, wo-middag en ma - lunch € 16/25 - € 32,50/69. Achter een met wingerd begroeide gevel schuilt een gezellig restaurant met aan de muur schilderijen van lokale kunstenaars. Bij de seizoensgerechten is er een grote keuze aan champagnes.

L'Antr'Act – 5 r. Salin - ☎ 03 26 84 42 89 - www.antract.com - gesl. 1ste week jan., 1ste week juli, zo-, di- en wo-avond (beh. na reserveren) - lunch € 14 - € 22/38 - diner met show za-avond (na reserveren). In een aangename eetzaal in pasteltinten wordt een mooie kaart aangeboden (vis en vlees). Als dessert raden wij de *café très gourmand* aan. Geweldige ontvangst.

DE MARNESTREEK IN DE CHAMPAGNE

WAT MEER LUXE

Le Millénaire – 4-6 r. Bertin
 ☎ 03 26 08 26 62 - www.lemillenaire.com - *gesl. za-middag en zo* - € 32/85. Moderne eetzaal in levendige kleuren en aangekleed met hedendaagse schilderijen. De kok bereidt heerlijke gerechten, die helemaal van deze tijd zijn.

Le Jardin des Crayères – 7 av. de Gén.-Giraud - ☎ 03 26 24 90 00 - www.lescraieres.com - *gesl. jan.* - 📍 - *lunch* € 28. Het 'kleine tentje' van het Château les Crayères in een bijgebouw in het park. Hedendaagse eetzaal, kaart neigt naar brasseriegerechten, opgewekte bediening.

Le Foch – 37 bd. Foch - ☎ 03 26 47 48 22 - www.lefoch.com - *gesl. 3 weken in aug., voorjaarsvak., za-middag, zo-avond en ma* - € 31/80. Dit restaurant, met een in de 18de eeuw ontworpen binnenplaats, ligt aan de Promenades. De eetzaal is hedendaags en verzorgd heringericht. Keuze naar wat er op de markt is op klassieke basis.

Da Nello – 39 r. Cérès - ☎ 03 26 47 33 25 - *gesl. 1 week in de paasvak., 3 weken in aug., 25 dec., 1 jan., za-middag, zo en ma-avond* - 📍 - € 30/40. Dit gezellige Italiaanse restaurant heeft niets te verbergen: alle tafels hebben uitzicht op de keuken en op de pizzaoven die midden in de zaal staat. Verse pizza's, geroosterd vlees en dagschotels naar wat de markt die dag te bieden heeft. En alles wordt opgediend met de nadruk op *ecco*, 'alstublieft'.

WINKELN

Deléans – B2 - 20 r. Cérès - ☎ 03 26 47 56 35 - www.deleans.fr - *ma 14.00-19.00 u, di-za 9.00-12.30, 14.00-19.00 u (beh. wo 12.00 u) - gesl. aug., zo, feestd.* Hier bereidt men al sinds 1874 handmatig en

met veel toewijding specialiteiten op basis van cacao. Proef bijvoorbeeld eens de *pavé de Reims* (zachte vulling tussen twee laagjes noga) of de kleine chocolade champagnekurken in een reuzenkurk van chocola.

La Petite Friande – 15 cours Jean-Baptiste-Langlet - ☎ 03 26 47 50 44 - www.la-petite-friande.com - *juli-aug.: di-za 10.00-12.00, 14.00-19.00 u; rest van het jaar 10.00-19.00 u - gesl. zo, ma en feestd.* Sinds 1832 kan dit huis trots vertellen dat het de schepper is van de authentieke champagnekurken gevuld met marc de champagne. Een andere schepping voor de echte liefhebbers: de *Bulles à la vieille fin de la Marne* en de bitterkoekjes.

Biscuits Fossier – B2 - 25 cours Jean-Baptiste-Langlet - ☎ 03 26 47 59 84 - www.fossier.fr - *ma 14.00-19.00 u, di-vr 9.30-19.00 u, za 9.00-19.00 u.* Deze in 1756 opgerichte koekjesfabriek is een instituut in Reims en tevens de laatste koekjesbakker die de beroemde *biscuits roses de Reims* maakt die half hard, half kruimelig zijn. Natuurlijk is bezichtiging van de bakkerij onvermijdelijk (op afspraak, ma-vr 9.00-12.00 u) om te leren hoe u uw *flûte* champagne volgens de regels van de kunst soldaat maakt.

UITGAAN

Bar de l'Hôtel de la Paix – A2 - 9 r. Buirette - ☎ 03 26 40 04 08 - www.hotel-lapaix.fr - 16.00-2.00 u. De bar van dit hotel is een van de populairste uitgaansplekken van Reims, vooral onder de vele wijnhandelaren en restaurateurs die hier te vinden zijn. Gerenoveerd, leuk, gezellig, en vanaf het terras uitzicht op de tuin. Specialiteiten: cocktails en champagnes.

La Chaise au Plafond – buiten de plattegrond bij A3 - 188 av. d'Épernay - ☎ 03 26 06 09 61 - maart 7.00-20.00 u, za 8.00-20.00 u, feestd. 8.00-13.00 u - gesl. paasvak., laatste 3 weken van aug., zo. Deze in 1910 geopende bar-tabac is beroemd vanwege de stoel die sinds 12 september 1914, de dag waarop een granaat de bar binnenvloog, tegen het plafond geplakt zit. Het sigarenmagazijn heeft 250 topmerken op de plank, met name uit Cuba, Honduras en Santo Domingo.

Degermann-bar – A2 - 35 r. Buirette - ☎ 03 26 47 02 27 - www.degermann.fr - gesl. 1-15 aug. Om voor of na het avondeten in alle rust een glaasje te drinken is deze American bar met standing een prima adres. Vraag of u een blik mag werpen op de weelderige ontvangtzalen van Degermann. Cocktails en champagne.

L'Apostrophe – A2 - 59 pl. Drouet-d'Erlon - ☎ 03 26 79 19 89 - www.restaurant-lapostrophe.com - gesl. 24-25 dec. Deze moderne gelegenheid, gelegen op het drukste plein van Reims, midden in het nachtleven, bestaat uit een bar op de begane grond en een restaurant op de eerste verdieping. De specialiteit is cocktails. Twee keer per maand is er livemuziek te beluisteren.

SPORT EN ONTSPANNING

Parc de Champagne – 10 av. du Gén.-Giraud - in het zuidoosten van Reims, in de wijk van de champagnekelders - ☎ 03 26 35 52 50 - www.ville-reims.fr - gesl. 1 jan. en 25 dec. In dit 22 ha grote park vol bomen vinden culturele evenementen (waaronder de *Flâneries musicales*) en sportwedstrijden plaats. Er zijn speeltoestellen en verscheidene sportvelden. Luitenant-ter-zee Hébert (1875-1957) heeft hier geëxperimenteerd met zijn methode van 'natuurlijke lichamelijke opvoeding'.

AquaGlissConcept – 8bis r. Gabriel-Voisin - ☎ 06 67 45 13 00 - www.aquaglisconcept.fr. Kanotochten over de Marne, de Vesle en het Lac du Der. Naar keuze op rustig of ruw water. Voor kinderen jacht op de schat en andere bezigheden.

In de omgeving

Zig Zag Parc – R. de l'Écluse 51360 Val-de-Vesle - ☎ 06 87 27 84 44 - www.zigzagparc.fr - 2-30 juni: wo, za, zo 14.00-19.00 u; 1 juli-2 sept.: dag. 10.30-19.00 u (kassa sluit om 17.30 u). Een enorme doolhof door 10 ha maïs en tarwe waar een lange kabelbaan overheen loopt. Er is ook een trapautocircuit, en er worden spelletjes georganiseerd.